

Alueidenkäytön kehityskuva

Kevään 2022 työpajojen tulokset

Juha Peltomaa & Mikko Saukkomaa

Suomen ympäristökeskus 2022

Kirjoittajat: Juha Peltomaa¹⁾, Mikko Saukkomaa²⁾

¹⁾ Suomen ympäristökeskus

²⁾ Ympäristöministeriö

Sisällys

1. Johdanto	4
2. Tunnistetut tavoitteet ja kehittämissuhteet	5
Tunnistetut tavoitteet	5
Keskeiset kehittämissuhteet.....	6
3. Ilmiöt.....	9
Sosiaalinen kestävyys	9
Monipaikkaisuus, etätyö ja digitalisaatio	10
Kriisit, huoltovarmuus ja kansainvälisyys	11
Identiteetti ja arvot.....	12
Kaupungistuminen	12
Ilmastonmuutos ja luontokato.....	13
Segregaatio	13
4. Teemat	15
Liikenne ja liikkuminen	15
Työ ja etätyö	17
Alue- ja yhdyskuntarakenne, saavutettavuus.....	17
Talous	18
Väestökehitys ja maahanmuutto	19
Asuminen ja rakentaminen	19
Palvelut	20
Luontoympäristö.....	20
Energia.....	21
Elinkeinot, osaaminen ja koulutus	21
Matkailu	22
5. Yllätykset ja uudet asiat.....	23
Muutokset edellisten kehityskuvien teemoista ja ilmiöistä	23
Vähälle huomiolle jääneet asiat	24

1. Johdanto

Vuoden 2022 kevään aikana toteutetuissa työpajoissa tunnistettiin alue- ja yhdyskuntarakenteen kehittämistarpeita ja -tavoitteita yhdessä valtakunnallisten ja alueellisten toimijoiden kanssa. Tilaisuudet järjestettiin osana Alueidenkäytön kehityskuva -hanketta ympäristöministeriön ja Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) toimesta.

Viiteen työpajaan touko-kesäkuun 2022 aikana ilmoittautui yhteensä 178 osallistujaa. Osallistujat edustivat mm. kuntia ja kaupunkeja, maakuntien liittoja, ELY-keskuksia, ministeriöitä, viranomaisia ja verkostoja, järjestöjä, paikallisia kehittämissyhdystyksiä, etujärjestöjä, alalla toimivia yhdyskuntasuunnittelun ja liikennesuunnittelun yrityksiä ja yliopistoja. Työpajoihin osallistuneet organisaatiot on lueteltu työn lopussa. Alueelliset työpajat järjestettiin Turussa, Helsingissä, Jyväskylässä ja Oulussa. Näiden lisäksi järjestettiin valtakunnallinen työpaja Helsingissä.

Työpajat järjestettiin lähitapaamisina. Kussakin tilaisuudessa oli 3-5 vierailevaa alustusta sekä SYKEN tutkijoiden esitykset alue- ja yhdyskuntakehityksen viime aikojen trendeistä ja skenaarioista. Työpajatyöskentely tapahtui 4-8 hengen pienryhmissä, joissa tehtävänä oli nostaa keskusteluun keskeisiä alue- ja yhdyskuntarakenteeseen vaikuttavia tekijöitä ja niiden vaikutuksia.

Suomen ympäristökeskuksesta työhön ovat osallistuneet Ville Helminen, Elina Nyberg, Kari Oinonen, Juha Peltomaa ja Antti Rehunen sekä ympäristöministeriöstä Mikko Friipyöli, Petteri Katajisto, Kaisa Mäkelä, Juha Nurmi, Mika Ristimäki, Mikko Saukkomaa ja Timo Turunen. Hankkeen vetäjänä toimi Juha Peltomaa.

Tässä yhteenvedossa esitellään tilaisuuksien tulokset.

Luvussa 2 esitellään työpajojen keskeiset tulokset eli tunnistetut kehittämistavoitteet ja painopisteet sekä alustavat kehittämissuositukset. Näitä syvennetään seuraavissa luvuissa.

Luvussa 3 työpajojen antia lähestytään niissä käsiteltyjen keskeisten ilmiöiden kautta. Ilmiöt kuvaavat esimerkiksi erilaisia kehityskulkuja ja trendejä. Luvussa tarkastellaan erityisesti näiden ilmiöiden arvioituja vaikutuksia, haasteita sekä laajempia kehittämistarpeita ja -keinoja.

Luvussa 4 käsitellään työpajoissa eniten keskustelua herättäneitä konkreettisia alue- ja yhdyskuntarakenteeseen liittyviä haasteita, mahdollisuuksia sekä niiden kehittämistarpeita.

Luvussa 5 käsitellään työpajoissa nousseita yllättäviä asioita ja niiden mahdollisia vaikutuksia alue- ja yhdyskuntarakenteen kehitykseen. Luvussa arvioidaan myös sitä, miten teemat ja ilmiöt eroavat aiemmista vastaavista kansallisten prosessien tuloksista.

2. Tunnistetut tavoitteet ja kehittämisehdotukset

Tunnistetut tavoitteet

Kuva 1. Työpajoissa tunnistetut tavoitteet kestävän alue- ja yhdyskuntarakenteen kehittämiseksi.

Kestävän ja muuntojoustavan ympäristön kehittämisen saattoi nähdä työpajojen läpileikkaavana tavoitteena, joka kytkeytyy Suomen pitkäaikaisiin pyrkimyksiin kohti turvallisuutta ja vakautta sekä kykyyn toimia vauhdikkaasti muuttuvassa toimintaympäristössä. Tavoitteen edistäminen vaatii pitkäjänteisyyttä, ketteryyttä ja luovuutta Suomen eri alueilta ja päätöksenteon tasoilta.

Ylätavoitteen alla voi tunnistaa kolme merkittävää alatavoitetta:

Hyvinvoivat ja monipuoliset keskukset: Alueellisilta keskuksilta löytyy parhaat edellytykset kehittää yhdyskuntarakennetta kestäväan ja muuntojoustavaan suuntaan. Ikääntyvässä Suomessa lyhyiden etäisyyksien keskukset voivat toimia hyvinvoinnin keitaina, joissa suurin osa peruspalveluista on helposti tavoitettavissa. Samanaikaisesti keskukset pystyvät monipuolisella kulttuurillaan ja luonnollaan houkuttelemaan uutta kasvua koko alueelle.

Luotettava ja vastuullinen liikenne: Siirtyminen kestäväan ja vähäpäästöiseen liikennejärjestelmään vaatii niin päättäjiltä, virkamiehiltä kuin kansalaisilta kykyä ajatella liikkumista uudella tavalla. Mahdollisimman lyhyiden etäisyyksien varaan perustuva suunnittelu (”15 tai 20 minuutin kaupunki”) laittaa kävelemisen turvallisuuden, mukavuuden ja käytännöllisyyden etusijalle. Pyöräilyn ja mikroliikenteen muodot taas yhdistävät ketterästi julkisen liikenteen palveluja toisiinsa. Pidemmillä matkoilla keskeistä julkiselle liikenteelle on luotettavuus, jotta päämäärän voi saavuttaa ennakoidussa aikataulussa. Toisaalta myös ihmisten muuttuva arvomaailma on suuri mahdollisuus, jonka edistämiseksi vastuullisia vaihtoehtoja kannattaa hakea kautta maan.

Yhdenvertaiset ja osallistavat verkostot: Viime kädessä kehityskuvan toimeenpano ja vaikuttavuus riippuvat kehityskuvatyön kyvystä tavoittaa kansalaiset. Kehittyneen informaatioteknologian maana Suomella on erinomaiset edellytykset pyrkiä jatkuvasti avoimempaan ja osallistavampaan verkostorakenteeseen, jossa alueet palvelevat ensisijaisesti asukkaidensa etuja. Tulevaisuudessa myös merkittävä osa peruspalveluista ja työpaikoista saattaa kehittyä globaalien etäverkostojen ympärille, mikä voi paikata nykyisiä ongelmia saavutettavuudessa.

Keskeiset kehittämistarpeet

Segregaation ehkäisy

Erilaisten tarpeiden tunnistaminen on keskeistä segregaation ehkäisyssä. Nämä tarpeet tulee tunnistaa niin asuntotuotannossa kuin yhdyskuntarakennetta tiivistettäessä, jolloin tulee myös huolehtia asuntokannan monipuolisuudesta. Myös palvelujen saavutettavuus on segregaation ehkäisyssä tärkeää.

Monipaikkaisuuden kestävyden edistäminen

Jotta monipaikkaisuuden mahdollisuudet realisoituisivat ja monipaikkaisuus olisi kestävä kehityksen mukaista, digitalisaation edellytykset tulee varmistaa. Monipaikkaisuuden ilmastokestävyyteen tulee kiinnittää erityistä huomiota esimerkiksi raideliikenteen saavutettavuudesta huolehtimalla. Myös asuntotuotannossa tulisi ottaa muuntojoustavuus entistä paremmin huomioon samoin kuin olemassa olevan rakennuskannan monipuolisemmassa hyödyntämisessä. Monipaikkaisuus kytkeytyy myös maaseudun ja kaupunkien välisiin henkilö- ja materiaalivirtoihin sekä kaupunkien ja maaseudun keskusten elinvoimaisuuden kehittämiseen.

Muuntojoustavuus

Monipaikkaisuus, etätyö ja monet muut tekijät kuten maahanmuuttajien asumistarpeet ja sukupolviasumisen tavat muuttavat asumisen tarpeita. Yhdyskuntarakenne- ja rakennustasolla liikkumismahdollisuuksien monipuolisuus ja asuntojen ja tilojen muuntojoustavuus kulkevat käsi kädessä. Alerakenteen näkökulmasta monikeskisuus sekä valtakunnallisen keskusverkoston kattavuus ovat keskeisiä myös muuntojoustavuuden näkökulmasta. Myös kansainvälisten yhteyksien ja niitä tukevan infrastruktuurin tulisi olla mahdollisimman muuntojoustavaa.

Hallittu sopeutuminen

Väestöltään supistuvilla alueilla on tärkeä hallita supistumista ja erilaisia keinoja sen kestävyden ohjaamiseksi. Supistuvilla alueilla keskeistä elinympäristön laadun kehittäminen, palvelujen kantokyvystä huolehtiminen ja kuntien sisäisen muuttodynamiikan hallinta. Esimerkiksi palveluiden tarjonnassa erilaiset digitalisaation mahdollistamat ratkaisut ja alueiden yhteistyö tarjoaa uusia mahdollisuuksia. Monen supistuvan kunnan toiminta on syytä yhdistää suurten kasvualueiden strategiaan, jotta alueet voivat yhdessä hakea kaikkia hyödyttäviä ratkaisuja. Toisaalta myös kasvuun täytyy sopeutua erityisesti suurilla kaupunkiseuduilla, joilla tiivistäminen ja segregaation torjunta ovat keskeisiä haasteita.

Olemassa olevan rakenteen hyödyntäminen, täydennysrakentaminen ja materiaalitehokkuus

Olemassa olevan rakenteen hyödyntäminen ja kehittäminen esimerkiksi täydennysrakentamista edistämällä on tärkeää sekä supistuvan taloudellisen kasvun että resurssitehokkuuden näkökulmista. Rakenteella tarkoitetaan erityisesti liikenne- ja muuta infrastruktuuria sekä rakennuskantaa.

Ilmastonmuutoksen hillintä ja sopeutuminen

Kaavoituksessa ja rakentamisessa on otettava vakavasti ilmastonmuutoksen vaikutukset ja sopeutumistoimet. Sopeutumisessa keskeistä on sään ääri-ilmiöihin varautuminen rakennetun ympäristön ”huokoisuutta” lisäämällä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi erilaisia yhteishyötyjä tuottavien luontopohjaisten ratkaisujen aktiivista hakemista esimerkiksi hulevesien tai helteiden tuottamiin haasteisiin. Myös hillintätoimet ovat edelleen keskeisiä. Tämä tarkoittaa mm. alueidenkäytöllisten edellytysten luomista

uusiutuvalle energiantuotannolle sekä ilmastovaikutusten arvioinnin ja seurannan kehittämistä alueidenkäytön suunnittelussa.

Luontokadon ehkäiseminen

Luontokadon torjuntaan alue- ja yhdyskuntarakenteen ratkaisulla on merkittävä vaikutus. Kaupunkivihreän lisäämistä ja no-net-loss-periaatteen noudattamista kaavoituksessa tulisi edistää.

Logistiikan kestävyys

Kansainvälistä ja valtakunnallista saavutettavuutta parantavien sekä vihreää siirtymää edistävien julkisten ja yksityisten investointien ja niiden alueidenkäytöllisten toiminta- ja kehittymisedellytysten turvaaminen on tärkeää nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä. Keskeisiä solmukohtia ovat mm. satamat, logistiikka-alueet, ratayhteydet sekä Helsinki-Vantaan lentoasema. Itäradan sekä Saimaan kanavan tulevaisuutta tulisi arvioida idän suunnan liikenteen muuttuneen tilanteen vuoksi samoin kuin itä-länsisuuntaisten kansallisten yhteyksien tilannetta.

Kestävien elämäntapojen edistäminen

Yhdyskuntarakenteella on keskeinen rooli kestävän ja aktiivisen elämäntavan edistämisessä. Esimerkiksi toiminnallista sekoittuneisuutta kehittämällä räätälöidysti eri kaupunkikudoksissa ja erilaisilla alueilla erikokoiset alueet voivat tukea asukkaiden valintoja.

Alue-, asukas- ja asumislähtöisyys ja elinympäristön laatu

Erilaisten ihmisryhmien parempi ymmärrys ja mukanaolo suunnittelussa turvaa sekä laadukkaan asuinympäristön että kestävämpien valintojen tekemisen. Laadun tekijöitä ovat mm. arjen sujuvuutta ja toimintojen saavutettavuutta tukeva yhdyskuntarakenne, terveellisyys, turvallisuus, viihtyisyys ja mahdollisuudet lähiluonnon hyödyntämiseen. Yhdyskuntarakenteen tiiviys tulee sovittaa yhteen saavutettavuus- ja viihtyvyysvaatimusten kanssa. Myös yhdenvertaisuuden tulee olla keskeinen periaate erityisesti asumisen ja liikkumisen konteksteissa. Esimerkiksi lasten, ikääntyvien ja maahanmuuttajien yksilöllisten preferenssien selvittäminen ja niiden tukeminen mahdollistaa kestävän asumisen ja elämisen kaikille. Eri toimintojen keskinäistä sijoittumista ja liikkumismahdollisuuksien monipuolisuutta tukee myös joukkoliikenteen edistäminen. Monimuotoisuuden ja elämänlaadun turvaaminen ovat usein asukkaille keskeisempiä kuin pelkkä kasvu tai taloudellinen hyöty.

Alueiden erityispiirteiden vahvistaminen

Alueellisia identiteettejä ei ole hyödynnetty riittävästi yhtenä elinvoiman lähteenä. Identiteetin ja arvojen rohkeampi esiintuominen voi esimerkiksi tuoda alueille asukkaita ja matkailijoita ja vahvistaa myös nykyisten asukkaiden sitoutumista.

Aluelähtöiset ohjauskeinot

Alueelliset erityispiirteet täytyy huomioida entistä paremmin. Osa alueista kaipaa enemmän taloudellisia kannustimia ja toiset puolestaan strategista ohjeistusta. Tämä koskee monia yhteiskunnan sektoreita. Esimerkiksi tuulivoimaa on toisilla alueilla jo merkittävästi ja lupa- ja muut käytännöt paikallisesti hioutuneita, kun taas toisilla alueilla tämä kehitys on vasta alussa. Myös markkinaehtoisuus on yksi vaihtoehto, mutta sitä on harkittava tarkkaan alueen erityispiirteiden mukaan.

Yhteistyön alueellisuus

Yhteistyötä on harjoitettava eri tasojen ja sektoreiden välillä yhteisten päämäärien löytämiseksi sekä niukkenevien resurssien optimoimiseksi. Projekteja on syytä kehittää ilmiöpohjaisesti yli perinteisten

hallintorajojen, jotta visioille saadaan tarvittava tuki. Maakuntahallinnot ovat riittävän suuria vaikuttamaan asioihin suunnitelmillaan, mutta niiden pitää kyetä notkeuteen ja ihmisten kuuntelemiseen. Myös ylimaakunnallista yhteistyötä tarvitaan kehityskäytävien vahvistamisessa. Pohjoisessa tarpeet kulkevat usein myös valtakunnallisten rajojen yli, joten työskentely muiden Pohjoismaiden kanssa on keskeistä.

Järjestelmien ja suunnitelmien yhteensovittaminen

Maakuntakaavoituksessa tulisi kehittää alue- ja yhdyskuntarakenteen sekä liikennejärjestelmän yhteensovittamista. Maakunnallisen näkökulman ohella yhteensovittamista tulisi edistää myös ylimaakunnallisista ja kehityskäytävien näkökulmista. Myös MAL-sopimuksia ja yleensä suunnittelumenetelmien kehittämistä tulisi edistää.

Käyttötymisen parempi ymmärtäminen

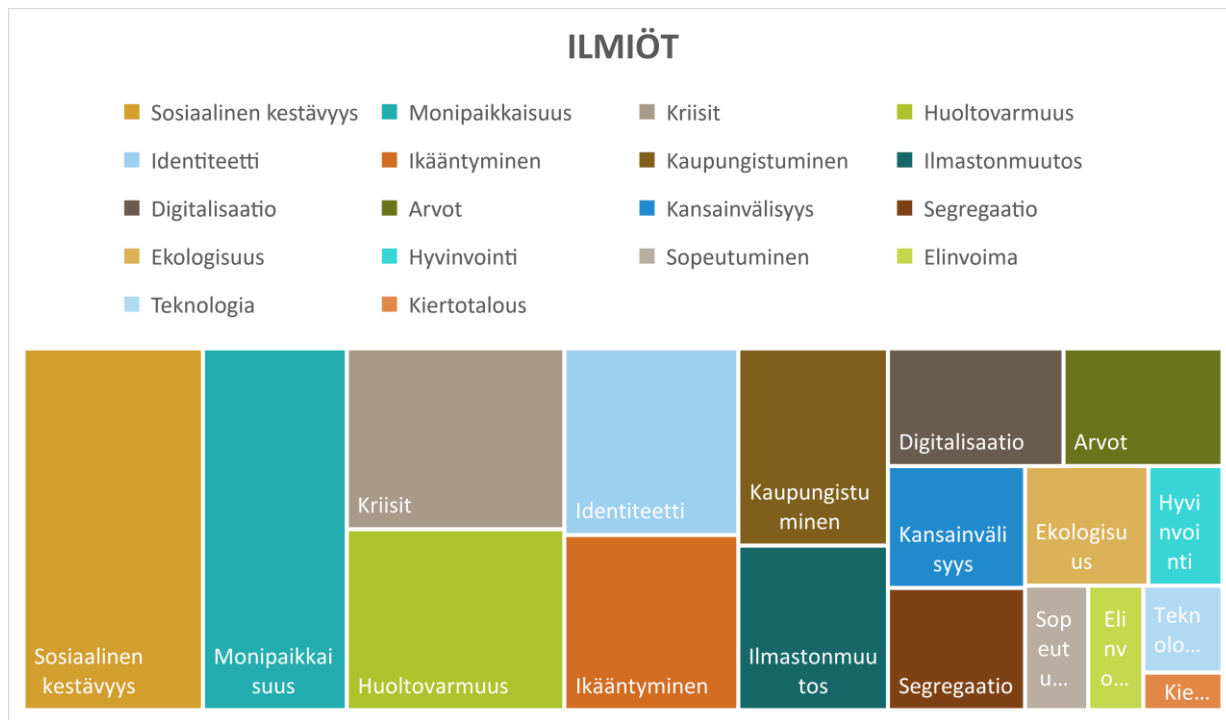
Tulevaisuuden muutosten ymmärtäminen vaatii lisää tietoa ihmisten käyttötymisestä ja tarpeista, jotka erilaistuvat väestörakenteen muutosten myötä. Käyttötymisen, mieltymysten ja arvostusten parempi ymmärtäminen toisi suunnittelutyöhön lisänäkökulmia ja parantaisi tulevaisuuteen varautumista.

Dynaamiset mittaristot

Jatkuvasti päivittyvät mittarit auttaisivat ymmärtämään vauhdilla muuttuvaa maailmaa. Dataa olisi kerättävä huomattavasti enemmän ja jaettava avoimesti kaupunkien toimijoille, jotta kaupungeja voisi kehittää rationaalisesti. Rekisteritietojen ohella tulisi kerätä systemaattisemmin todelliseen käyttötymiseen ja kokemukselliseen tietoon liittyvää dataa. Esimerkiksi monipaikkaisuus on ilmiö, johon nykyiset tietoaineistot vastaavat heikosti.

3. Ilmiöt

Kuvassa 2 on havainnollistettu määrällisen analyysin perusteella työpajakeskusteluissa eniten keskusteluun nousseet ilmiöt. Seuraavassa käydään läpi keskeisimpiä ilmiöitä, niiden arvioituja vaikutuksia ja mahdollisia kehittämissuuntia. Ilmiöitä on käsitelty konkreettisemmin luvussa 3 erilaisten teemojen kautta.

Kuva 2. Keskustelutilaisuuksissa käsitellyt ilmiöt

Sosiaalinen kestävyys

Kestävyystoimissa fokus on usein ilmastonmuutoksen ja luontokadon tapaisten ympäristöongelmien ehkäisyssä ja ratkaisemisessa. Samalla tulisi kiinnittää huomiota myös näiden toimien sosiaalisiin vaikutuksiin ja sosiaalisen kestävyuden edistämiseen yhdessä ympäristöllisen ja taloudellisen kestävyuden kanssa. Parhaimmillaan ratkaisut tuottavat merkittäviä yhteishyötyjä.

Alue- ja yhdyskuntarakenteen sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys on ilmiö, johon ei ole kiinnitetty riittävästi huomiota. Tämä tarkoittaa esimerkiksi paikallisten identiteettien ja alueiden veto- ja työntekijöiden välistä dynamiikkaa. Toisaalta esimerkiksi täydennysrakentamisen yhteydessä huomiota vaatii tiiviin kaupungin, luontoarvojen ja asumisen arvostuksien välinen ristiveto sekä eri toimintojen sijoittuminen suhteessa toisiinsa. Houkutteleva yhdyskuntarakenne on tasapainon löytäminen näiden välillä. Sosiaalisesti kestävä yhdyskuntarakenne tasoittaa myös eriarvoisuutta erilaisten ihmisryhmien välillä. Työpajoissa näiksi tunnistettiin esimerkiksi maahanmuuttajat, ikääntyvät ja pienituloiset.

Joukkoliikenteen saatavuus on myös sosiaalinen kysymys, sillä se palvelee yhtäläisesti jokaista taustaan katsomatta. Liikennemuotoja on syytä ajatella palvelukokonaisuutena, jotta matkoja voi tehokkaasti yhdistellä ja soveltaa omien elintapojen mukaisesti. Toimiva joukkoliikenne palvelee erityisesti pienituloisten asumista.

Sosiaalisen kestävyuden yhteydessä työpajoissa keskusteltiin paljon reilusta murroksesta eli esimerkiksi fossiilitalouden parissa työskentelevien tulevaisuuden mahdollisuuksista sekä näiden alueiden tukemisesta. Reilu muutos vaatii uusia työskentelymahdollisuuksia siirtymän suurimmille vaikutusalueille.

Kehittämisehdotuksia:

- Alueellisen ja paikallisen identiteetin hyödyntäminen sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyuden edistämiseksi
- Kestävän joukkoliikenteen ylläpitäminen eriarvoistumisen tasaajana
- Kävelyn ja pyöräilyn tukeminen osana eri toimintojen kestävästä saavutettavuuden edistämistä

Monipaikkaisuus, etätyö ja digitalisaatio

Monipaikkaisuus ja etätöiden merkittävä lisääntyminen oli yksi työpajoissa paljon toistunut teema. Monipaikkaisuuden mahdollisuuksia pidettiin merkittävänä, joskin monessa puheenvuorossa pohdittiin, miten suuria vaikutuksia sillä lopulta on. Erityisesti pohdittiin monipaikkaisuuden ilmastovaikutuksia ympäri vuoden asuttavien mökkien yleistyessä sekä niihin ja niiltä kulkemiseen liittyen.

Monipaikkaisuutta kritisoi myös eriarvoisena kehityskulkuna. Tietyillä aloilla etätyö ja monipaikkaisuus on mahdollista. Näillä aloilla työskentelevät ovat useimmiten myös paremmin toimeentulevia. Toisilla aloilla, kuten palvelu- tai naisvaltaisilla hoitoaloilla etätöiden mahdollisuudet ovat rajatunmat. Etätyömahdollisuuksissa näkyvät myös sukupuoli- ja polvierot sekä elämäntilanne.

Lapsiperheillä on harvemmin mahdollisuuksia asua useammassa paikassa kouluvuoden aikana, eikä kaikilla ole etätyöhön tarvittavaa tilaa tai teknologiaa kotonaan.

Monipaikkaisuus voi olla joko työn tai omien valintojen määräämää. Olisikin tärkeä selvittää tarkemmin, mihin arvo- ja muihin valintoihin se perustuu.

Etätyö muuttaa myös työnteon tapoja ja niiden vaatimia tilatarpeita. Tämä koskee niin asuntorakentamista kuin toimitiloja. Keskustojen elinvoimaan tällä voi olla suuria vaikutuksia. Etätyöt vaativat häiriöttömiä tietoliikenneyhteyksiä sekä toimivia logistiikka- ja liikkumismahdollisuuksia, joiden kattava järjestäminen on haaste. Toisaalta digitalisaatio mahdollistaa paikkariippumattomamman työnteon ja palvelujen korvautumisen osittain verkkopalveluilla. Tämä johtaa fyysisten palvelujen keskittymiseen.

Etätöiden hyödyntämien on kohdellut epätasaisesti ihmisiä ja toimialoja. IT-ala on ollut monipaikkaisuuden suuri hyötyjä, sillä etätyö on tukenut työvoiman saatavuutta myös kansainvälisesti. Samoin monet valkokaulustyöpaikat ovat siirtyneet etätöihin ja jatkavat todennäköisesti mallia myös jatkossa erilaisin hybridikäytännöin.

Joillekin alueille ja paikkakunnille monipaikkaisuus tarjoaa kuitenkin uusia mahdollisuuksia ja voi lisätä pienten paikkakuntien elinvoimaisuutta. Jotkut kunnat voivat esimerkiksi profiloitua monipaikkaisuutta tukevien palvelujen tarjonnassa. Tietoverkoilla voi olla muutoinkin suuri rooli haja-asutusalueiden palveluiden turvaamisessa, ja ne voivat tarjota ratkaisun työnteon saatavuuteen. Keskeistä tämän kannalta ovat järkevästi kohdennetut infrastruktuuri-investoinnit.

Oleennaista on myös miettiä, miten monipaikkaistumista ja paikkariippumattomuutta edistetään ja hyödynnetään mahdollisimman kestävästi. Nykymuodossaan monipaikkaisuus lisää päästöjä, koska usein sen seurauksena on käytössä useampia asuntoja, jotka ovat samalla vajaakäytössä. Toisaalta monipaikkaisuus voi myös tukea olemassa olevan rakennuskannan hyödyntämistä ja olla myös kaupunkiasuamista. Täytyy kuitenkin muistaa, että etätyömahdollisuudet jakavat väestöä - osa pystyy valitsemaan asuinpaikkansa ja osa ei.

Yksi monipaikkaisuuden haasteista on epätasaisesti jakaantuvat julkisten palvelujen kustannukset. Verojen maksaminen useammalle paikkakunnalle on aika ajoin nostettu ratkaisuksi, mutta toistaiseksi keskustelu ei ole johtanut mihinkään.

Kehittämisehdotuksia

- Digitalisaation edellytysten varmistaminen
- Ilmastokestävän monipaikkaisuuden edistäminen
- Asuntotuotannon muuntojoustavuus
- Olemassa olevan rakennuskannan parempi hyödyntäminen monipaikkaisuuden ratkaisuisissa

Kriisit, huoltovarmuus ja kansainvälisyys

Viime vuosien kriisit ovat kasvattaneet toimintaympäristön epävarmuutta. Samalla myös globalisaation uhat ja negatiiviset puolet ovat korostuneet. Ennakoinnista on tullut entistä vaikeampaa. Toisaalta mahdollisten kehityskulkujen moninaisuus ja ennakoimattomuus voi luoda myös mahdollisuuksia.

Tulevaisuuden ennustaminen on aina epävarmaa monimutkaisessa ympäristössä. Pandemian ja maailmanpoliittisen tilanteen lisäksi ennakointia haastavat ja varautumisen tärkeyttä korostavat ikääntyvä väestö ja sen käyttäytyminen, maahanmuutto, kiihtyvä ilmastonmuutos, digitalisaation ennakoimattomuus ja energiamurroksen moninaiset vaikutukset.

Huoltovarmuus on jatkossa nähtävä yhtenä alue- ja yhdyskuntakehityksen keskeisenä tekijänä. Huoltovarmuus on jäänyt viime vuosikymmeninä vähemmälle huomiolle, kun alue- ja yhdyskuntarakennekeskustelu on painottunut väestön mukaisesti. Aluerakenteen keskittyminen nähtiin uhkana huoltovarmuudelle. Viime vuodet ovat kuitenkin osoittaneet erilaisiin riskeihin varautumisen elintärkeäksi.

Huoltovarmuus puhututti myös ruoantuotannon ja luonnonsuojelun välisten konfliktien kautta. Toisaalta luontokato on myös uhka ruoantuotannolle. Ruokahuollon huomioiminen kaavoituksessa nostettiin tärkeäksi kehittämiskohteeksi.

Maailmankaupassa painottuu entistä enemmän tavaraliikenteen turvallisuus, jotta tulevat kriisit eivät aiheuttaisi kestäättömiä pullonkauloja. Itämeri on hyvin herkkä monenlaiselle kriisille niin ympäristötuhoista konfliktitilanteisiin, joten resurssiyhteys Jäämerelle on tärkeä. Pohjois-Suomessa yhteydet Ruotsiin ja Norjaan muuttuvat entistä tärkeämmiksi. Osaksi tähän vaikuttaa myös mahdollinen NATO-jäsenyys. Suomelle kyse voi olla mahdollisuudesta, jos Suomi näyttäytyy Itä-Euroopalle tärkeänä kulureittinä Jäämereltä Baltiaan. Matka-aikoihin keskittyvän liikkumisen ja logistiikan kehittymisen seuraamisen ohella tulisikin seurata myös tavaramääriä.

Pohjoisesta Suomesta on kehittymässä vihreän energiatuotannon osalta laajalti omavarainen, jolloin energiaa on mahdollista siirtää etelään. Pohjoisen mineraalivarantojen hyödyntämisessä nähtiin mahdollisuuksia hiilijalanjäljeltään ja eettisyydeltään mahdollisimman kestäväälle kaivannaisteollisuudelle. Resurssiketjutuksen avulla olisi sujuvasti mahdollista yhdistää pienempiä alueita suurempiin. Tässä täytyy kuitenkin ottaa hyvin tarkasti huomioon myös saamelaisten ja muiden alueen asukkaiden ja elinkeinojen näkemykset.

Erilaisten avainriippuvuuksien tunnistaminen parantaisi kriiseihin varautumista. Varautumisessa korostuu hajauttamisen ja omavaraisuuden merkitys esimerkiksi ruoan- ja energiantuotannossa. Myös tavaraliikenteen ja logistiikan häiriövarmuutta tulisi parantaa ja valmiutta reagoida joustavasti yllätyksiin kasvattaa.

Kehittämisehdotukset

- Huoltovarmuusnäkökulman sisällyttäminen alue- ja yhdyskuntarakenteen suunnitteluun
- Joustavat ja hajautetut logistiikkaratkaisut
- Jäämeren sekä idän suunnan reittien arvioiminen
- Kriittisen infrastruktuurin tarkastelu ja priorisointi
- Ruoantuotannon huomioiminen kaavoituksessa
- Ennakoinnin kehittäminen läpi yhteiskunnan sektorien

Identiteetti ja arvot

Identiteetistä käytiin työpajoissa paljon keskustelua. Keskustelu linkittyi sekä alueiden omiin erityispiirteisiin ja niiden hyödyntämiseen, että ihmisten identiteetteihin, arvoihin ja niihin liittyviin valintoihin.

Paikallisten kulttuurien, ominaispiirteiden ja identiteettien rooli haluttiin nähdä vahvempana ja osana alueellista ja paikallista elinvoimaa ja kilpailukykyä. Tällaisia alueiden omaleimaisia tekijöitä ovat esimerkiksi saaristoympäristöt, kulttuuriympäristöt, erilaiset keskustat, matkailukeskukset ja -ta-
pahtumat, maatalousympäristö ja teollisuushistoria. Toisaalta uhkaksi koettiin kuntien keskinäinen kilpailu samoilla vetovoimatekijöillä.

Ihmisten arvojen nähtiin ohjaavan entistä enemmän käyttäytymistä. Tämä näkyy esimerkiksi niin asuinpaikan kuin asuintavan valinnoissa. Erilaisten kuntien kulttuuriseen kestävyys liittyvät vetovoimatekijät nähtiin ohjaavan asuinpaikan valintaa entistä vahvemmin.

Etätyön yleistyminen osaltaan helpottaa myös arvojen mukaisen asuinpaikan valintaa. Kunnat voisivatkin entistä vahvemmin pyrkiä tuomaan esiin ja toteuttamaan arvojaan. Arvot liittyvät myös maahanmuuttajien asuinvalintoihin ja eräänlainen hyvän kehä voi lisätä kaivattujen maahanmuuttajien sijoittumista myös muualle kuin isompiin kaupunkeihin.

Arvoihin liittyy myös eri sukupolvien eri tavalla tekemät valinnat. Keskusteluissa korostui näkemys, jonka mukaan nuoremmat sukupolvet eivät samalla tavalla arvosta esimerkiksi omistus- tai omakotiasumista kuin aiemmat sukupolvet. Toisaalta viime aikojen mökkibuumi on tuonut nuorempaa sukupolvea myös mökinomistajiin.

Kehittämisehdotuksia

- Alueiden ja paikkakuntien identiteetin rohkeampi hyödyntäminen
- Arvojen tuominen esiin paikkakuntien markkinoinnissa
- Erilaisten ihmisryhmien arvojen parempi huomioiminen suunnittelussa

Kaupungistuminen

Kaupungistumiskehityksen myötä kasvu keskittyy entistä harvemmille kaupunkiseuduille, ja kaupunkiseudut voivat eriytyä. Toisaalta samalla paikkariippumattomuus kasvaa. Varautuminen erilaisiin kehityskuluihin ja tavoitteisiin erilaisten alueiden näkökulmasta on tärkeää eritahtisen kasvun ja ohenemisen olosuhteissa. Varautumisen yksi keskeinen tekijä on yhteistyö alueiden ja kuntien välillä.

Jokaisella aluetyypillä on omat haasteensa ja vahvuutensa, joihin kehitys on tarpeen ankkuroida. Helsingin metropolialueella ja suurilla kaupunkiseuduilla keskeistä on kasvun kestävä hallinta ja seudullinen suunnittelu kattaen laajat toiminnalliset alueet. Myös asumisen hintaan ja monipuolisuuteen sekä kestävä liikku-
misen laatutekijöihin tulee kiinnittää huomiota. Monikeskuksisessa aluerakenteessa täytyy keskittyä solmukohtien ja maakuntakeskusten elinvoiman ja vetovoiman säilyttämiseen. Niiden vahvuutena on hyvä saavutettavuus, asumisen hinta ja usein luonnon saavutettavuus. Muut keskukset ja maaseutualueet täytyy linkittää osaksi suurempia toiminnallisia maakuntakokonaisuuksia. Myös näillä alueilla korostuvat asuminen, luonto sekä palveluiden saatavuus.

Alueiden eriytyvän kehityksen myötä resilienssin merkitys korostuu. Muutokseen suhtautumiseen voi ottaa erilaisia tulokulmia. Mitkä ovat alueiden ja kuntien sopeutujia, seuraajia ja sävyyttäjiä? ”Tyylikäs taantuminen on taitolaji”, todettiin eräässä työpajassa. ”Mitä on kehitys ilman kasvua?”, taas toisessa. Esimerkiksi palvelujen järjestäminen väestöpohjan ohentuessa vaatii uudenlaisia ratkaisuja.

Kaupungistumisen voi nähdä myös voimavarana. Elinvoimaisuuden edistämiseksi kaupunkikeskukset on nähtävä kohtaamispaikkoina, jotka tukevat yhteisöllisyyttä, edistävät ikääntyvän väestön terveyttä ja ehkäisevät segregatiota. Erityisen tärkeää tämä on suurimmissa kaupungeissa, joihin maahanmuutto kohdistuu. Samalla tiivistämiselle on asetettava selvät rajat, jotta luonnontilaiset alueet ja virkistysalueet säilyvät jokaisen saavutettavissa.

Kehittämisehdotukset:

- Yhteistyö alueiden välillä esimerkiksi palvelujen järjestämisessä
- Maakuntakeskusten roolien tunnistaminen niitä ympäröivän maaseudun vuorovaikutussuhteissa
- Kunkin aluetyypin omien haasteiden ja mahdollisuuksien tunnistaminen ja niihin vastaaminen
- Olemassa olevan rakenteen tehokkaampi hyödyntäminen

Ilmastonmuutos ja luontokato

Ilmastonmuutos ja siihen liittyvät ohjaukeinot vaikuttavat kaikkeen yhteiskunnalliseen kehitykseen. Työpajojen perusteella erityisesti ilmastonmuutokseen sopeutumisen toimet vaativat aiempaa vahvempaa ohjausta, koska tällä hetkellä valtaosa toimista kohdistuu hillintään. Esimerkiksi kaavoituksessa sopeutumisesta ennemminkin puhutaan kuin viedään käytäntöön, vaikka erilaisten luontopohjaisten ratkaisujen tulisi olla suunnittelun keskiössä. Myös erilaisissa tulevaisuus- ja kehittämiskuvissa sopeutumisella tulisi olla suurempi rooli.

Ilmastotoimet voivat olla nykyisellään alueellisesti eriarvoistavia, ja lainsäädäntöön kaivattiin herkkyyttä ottaa huomioon paikalliset olosuhteet, resurssit ja mahdollisuudet.

Nopeat investoinnit ja kevyen byrokratian kehittämistoimet ovat tarpeen sekä ilmastonmuutoksen että luontokadon kannalta. Tämä koskee sekä hillintä- että sopeutumistoimia. Ripeitä toimia vaativat muun muassa viherrakenteen laajentaminen ja rikastaminen. Yhdyskuntarakennetta tiivistettäessä on jätettävä tilaa myös kaupunkiluonnolle ja kompensoitava viherrakenteen vähenemistä.

Vihreän siirtymän edistämiseksi kaivattiin tukea. Konkreettisesti tukea kaivattiin esimerkiksi tuuli-voimatuotannon sijoittumisen helpottamiseen, yhdyskuntarakenteen ilmasto- ja ympäristökestävyyden edistämiseen, läpäisevämpien ja viivyttävämpien rakenteiden suunnitteluun hulevesien hallinnassa sekä resurssien älykkäämmän käytön, ekologisen jälleenrakentamisen ja digitalisaation hyödyntämiseen.

Ilmastonmuutoksen hillintä- ja sopeutumistoimien vaikutuksia voi olla vaikea sovittaa yhteen vanhojen intressien kanssa. Etenkin metsäteollisuus, kaivosteollisuus ja matkailu nähtiin ongelmallisina ilmaston näkökulmasta. Elinkeinoelämän suojelemiseksi tavoitteet pitääkin suhteuttaa paikkojen erityistarpeisiin. Esimerkiksi liika tiivistäminen voi heikentää lähiluontoa. Keskeistä on luoda ihmisen mittakaavaa, jotta ihmiset viihtyvät ja suosivat kestäviä liikennemuotoja. Käyttäytymisen ohjaamisessa ilmastonmuutoksesta tulee konkreettinen vasta, kun se kytkeytyy suoraan ihmisten arkeen.

Maakuntakaavassa hiilineutraaliuden tavoitteiden tulisi näkyä nykyistä vahvemmin, sillä ekologistesti kestävä ympäristö on myös hyvinvoinnin tae.

Kehitysehdotukset

- Ilmastonmuutokseen sopeutumiseen vahvemmat ohjaukeinot
- Ilmastotoimien ja luontokadon hillitsemisen win-win -ratkaisujen tunnistaminen
- Ilmastotoimien paikallisempi räätälöinti
- Hiilineutraalisuustavoitteet vahvemmin maakuntakaavoihin

Segregaatio

Yhteiskunnan polarisaatio ja segregaatio nousivat työpajoissa yhtenä keskeisenä yhdyskuntarakenteen kehittämisen huolenaiheena. Eri ihmisryhmien pitäisi olla lähtökohtaisesti oikeutettuja asumaan terveisissä ja viihtyisässä asuinympäristössä, jossa peruspalvelut ovat saavutettavissa. Kehitys ilmenee eri alueilla eri tavoilla.

Segregaatio nähtiin uhkana kaikkialla Suomessa, niin harvaan asutuilla alueilla kuin tiiviimmissä kaupungeissa. Erityisenä uhkana nähtiin kehyskuntien ja lähiöiden kasvaminen ilman mittavaa kokonaisvaltaista suunnittelua.

2000-luvun alun yksipuolista pientalorakentamista tulisi välttää laadukkaalla kaavoituksella, joka tarjoaa monipuolisia palveluita lähellä ihmisiä ja jonka avulla voidaan välttää toiminnallisesti yksipuolisia asuinalueita. Toiminnallinen sekoittuneisuus edistää sekä toimivaa arkea, että hyvinvointia monella tavalla. Ilman hyvää palvelutasoa myös alueellinen eriarvoisuus lisääntyy. Tämä on kuitenkin vaikeasti yhteensovittavissa haja-asutusalueiden heikon kehityksen kanssa.

Alueellisesta näkökulmasta segregatiota voidaan ehkäistä mm. liikenneverkkojen ylläpidolla ja kehittämisellä. Tämän ohella on tärkeä kehittää saavutettavuutta erityisesti joukkoliikenteellä.

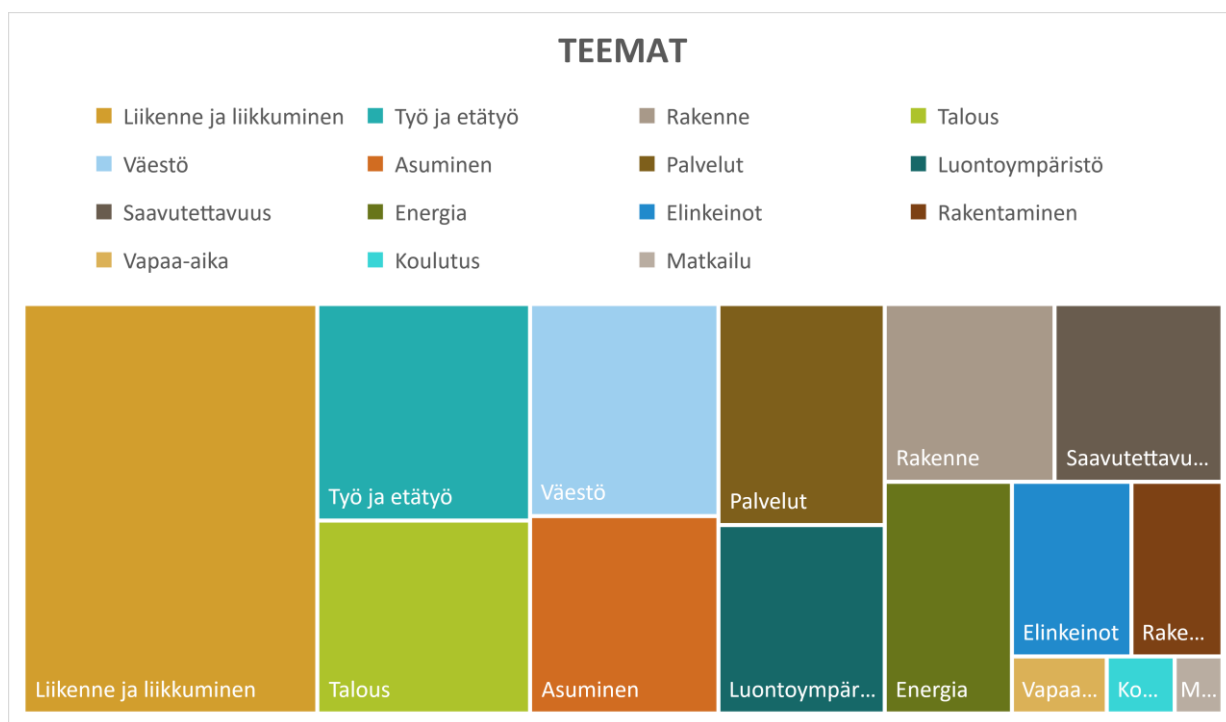
Segregatiota on ehkäistävä ja lievennettävä myös vahvistamalla elämänkaariajattelua asuinalueiden suunnittelussa. Myös maahanmuuttajien palvelujen saatavuus ja saavutettavuus tulisi turvata.

Kehitysehdotukset

- Yhdyskuntarakennetta tiivistettäessä huolehdittava monipuolisesta asuntokannasta
- Palveluiden saavutettavuudesta huolehtiminen
- Maahanmuuttajien palveluista huolehtiminen

4. Teemat

Kuvassa 3 on havainnollistettu työpajakeskustelujen määrällisen analyysin perusteella eniten esiintyneet teemat. Teemat ovat edellä kuvattuja ilmiöitä konkreettisempia, mutta eivät kuitenkaan yhteismitallisia. Käymme seuraavaksi läpi keskeisimpiä teemoja ja niissä käsiteltyjä haasteita, mahdollisuuksia ja kehittämistarpeita.

Kuva 3. Työpajoissa eniten käsitellyt teemat.

Liikenne ja liikkuminen

Liikenteen sähköistyminen ja digitalisaatio vaikuttaa kaikkeen liikkumiseen ja liikenteeseen. Tämä koskee niin henkilöliikennettä, joukkoliikennettä kuin logistiikkaketjujen eri tasoja ja välineitä. Siirtyminen sähköautoiluun vaatii uusia valtion verotuskeinoja, koska autot vievät edelleen tilaa, edellyttävät mittavaa infrastruktuuria, kuluttavat energiaa ja tuottavat pienhiukkasia sekä melua.

Ratahankkeissa tunnistettiin niiden pitkä aikajänne, suuret investointikustannukset ja elinkaaripäästöt erityisesti rakentamisen aikana. Kansallisen liikkumisen nähtiin olevan muutoksessa, sillä yksityisautoilun käyttökustannukset kallistuvat ja väyläinvestoinnit tekevät nopeista junista esimerkiksi pendelöijille entistä kannattavamman vaihtoehdon. Infrastruktuurihankkeissa kaivattiin kuitenkin priorisointia ja huolellista arviota elinkeinoelämän sijoittumisesta niiden suhteen. Rataverkkoon investointia pidettiin tärkeänä myös kaivannaisteollisuuden tarpeiden ja mahdollisuuksien kannalta.

Alueellisen **lähijunaliikenteen** viime vuosien kasvua pidettiin tervetulleena kehityksenä. Kehitys linkittyy myös työpajoissa käytyyn yleisempään keskusteluun olemassa olevan rakenteen nykyistä tehokkaammasta hyödyntämisestä, jota pidettiin yhtenä ratkaisuna resurssihaasteisiin talouskasvun hidastumisen oloissa.

Myös **Itäradan** tulevaisuutta ja suhdetta Saimaan kanavaan pohdittiin samoin kuin Itä-Länsi-suuntaisten ratayhteyksien tulevaisuutta.

Logistiikka herätti erityisesti muualla kuin metropolialueella keskustelua. Tieverkoston runkolinjojen ylläpidosta haluttiin pitää kiinni teollisuuden ja erityisesti metsäteollisuuden takia. Tämä puolestaan linkittyy työpajoissa paljon keskusteltuun huoltovarmuuteen ja varautumiseen erilaisiin kriiseihin.

Myös **kaupunkilogistiikka** herätti keskustelua. ”Kaupunkilogistiikan pitää sopeutua kaupunkiin eikä kaupungin logistiikkaan”, todettiin Varsinais-Suomen työpajassa. Jakeluliikenne tarvitsee eri mittakaavan ratkaisuja esimerkiksi jalankulkukeskuksissa. Kaupungeissa tavaroiden liikuttamisen nähtiin muuttuvan palveluksi, joka on syytä integroida infrastruktuuriin

Logistiikassa olisi tärkeää huolehtia riittävästä **varastointimahdollisuuksista** osana varautumista epävarmimpiin toimitusketjuihin. Tässä yhtenä mahdollisuutena on nykyisten vajaakäyttöisten tilojen monipuolisempi ja uusiokäyttö.

Viime vuosien maailmantilanteesta johtuen tavaravirrat ovat muutoksessa ja isot **logistiikkahankkeet**, esimerkiksi Itä-Suomen ratapihat uuden edessä, kun liikennevirrat Suomen ja Venäjän sekä Aasian välillä ovat muuttuneet. Tavaraliikenteen sujuvuus ja kuljetusketjut nähtiin keskeisenä alueiden kilpailukyvyn kannalta.

Rannikon kaupungeissa myös **satamat** tunnistettiin olennaisiksi alueellista ja kansallista elinvoimaa ylläpitäviksi tekijöiksi. Saimaan kanava ja siihen tehdyt panostukset puhututtivat samoin kuin tarve siirtyä yksittäisistä isoista ratkaisuista hajautetumpiin ja joustavampiin kuljetusketjuihin.

Lentoyhteyksistä pohdittiin, onko jatkossa edellytyksiä kaikkien lentoasemien ylläpidolle, vaikka ne olisivat alueiden elinkeinoelämälle tärkeitä? Myös Aasian lentoyhteyksien tulevaisuus mietitytti.

Väyläverkoston investointikriteerejä ja kestävyysarviointia tulee kehittää, sillä ne vaikuttavat niin investointien ja liikenteen kestävyteen, liikkumismahdollisuuksiin, olemassa olevan infrastruktuurin hyödyntämiseen kuin elinkeinoelämän tarpeisiin ja sijoittumiseen. Pääväyläverkon solmupisteet ja maakuntakeskusten väliset yhteydet ovat erityisen tärkeitä, mutta liikkumismahdollisuudet ja elinkeinoelämän tarpeet on huomioitava myös harvaan asutuilla alueilla. Etätyö muuttaa myös tieverkon kuormitusta ja liikkumisen ajankäyttöä.

Joukkoliikenteen kehittäminen oli yksi keskeinen työpajoissa keskusteltu teema. Koronan ja Ukrainan sodan pidempiaikaisia vaikutuksia joukkoliikenteen käyttäjämääriin ja lippujen hintoihin haluttiin seurata tarkasti ja miettiä, miten riittävä joukkoliikenteen tarjonta voitaisiin jatkossakin turvata. Joukkoliikenne nähtiin keskeisenä kestävyuden elementtinä. Joukkoliikenteen toimintaedellytykset kuitenkin eriytyvät eri alueilla - myös kaupunkien sisällä. Kohtuuhintaiseen julkiseen liikenteeseen tulee kuitenkin edelleen panostaa, vaikka sen edellytykset ovat heikentyneet. Kysymys on myös tasa-arvosta ja liikkumisen sosiaalisesta kestävydestä.

Runkojoukkoliikenteen merkitys on keskeinen tekijä toimiville yhteyksille ja se tulisi turvata. Myös etätyö ja monipaikkaisuus tuottavat haasteita joukkoliikenteelle ihmisten liikkumistarpeiden yksilöllisyydessä.

Perinteisen suurempiin kaupunkeihin **pendelöinnin** ohella myös vastakkaiseen suuntaan pendelöinti lisääntyy. Liikkumisen älykkäiden ratkaisujen ja optimoinnin mahdollisuudet nähtiin vielä hyödyntämätöminä. Harvaan asutuilla alueilla esimerkiksi automatkojen älykästä optimointia ja yhdistämistä tulee edistää.

Mikroliikenne eli esimerkiksi erilaiset sähköiset liikkumisvälineet kuten sähköpotkulaudat nähtiin pääosin positiivisena ja joukkoliikennettä täydentävänä. Monen paikan osalta koettiin, ettei joukkoliikenteellä koskaan tulla saavuttamaan riittävää palvelutasoa, jolloin nämä välineet avaavat mahdollisuuksia

luoda vähemmän autoriippuvaista kaupunkitilaa. Kestävä liikkuminen vaatii sekä joukkoliikenteeseen, mikroluokkenteeseen että aktiivisiin liikkumismuotoihin panostamista.

Kävelyn ja pyöräilyn edistäminen on tärkeää kestävä liikkumisen edistämiseksi. Näissä ratkaisuisa tulee kiinnittää erityistä huomiota ikääntyvän ja monimuotoistuvan väestön tarpeisiin. Sama koskee myös muita kestävä liikkumisen ratkaisuja. Palvelujen kestävä saavutettavuus tukee myös kestävä liikkumista.

Asukkaiden omat **sähköpyörät** nousivat muita yhteiskäyttöisiä sähköisiä liikkumisvälineitä useammin ratkaisuksi saavutettavuuden ja liikkumisen haasteisiin. Ne nähtiin hyväksi joukkoliikenteen korvaajaksi taajamissa, joissa joukkoliikenne ei ole realistinen vaihtoehto.

Vaikka välitön **liikkumistarve** on vähentynyt, liikkuminen ei kuitenkaan ole vastaavasti vähentynyt vaan useimmiten siirtynyt vapaa-ajan liikkumiseksi.

Suomen **ulkoisen ja sisäisen saavutettavuuden** huomioimista pidettiin tärkeänä sekä henkilö- että tavaraaliikenteessä. Saavutettavuuden tasapuolisuus on varmistettava etenkin Itä-Suomessa.

Vaikka **liikenneinvestointeihin** toivottiin priorisointia, samalla haluttiin niiden monipuolistamista, jolloin niiden piirissä olevat kasvukäytävät ja solmut pääsevät vahvistumaan.

Saavutettavuuden arvioinnissa etäisyyksien mittaaminen ajallisesti ei ole ainut tapa. Etäisyys voidaan kokea myös eri tavoin ja voidaan puhua alueiden ja paikkojen välisestä **mentaalista etäisyydestä**.

Työ ja etätyö

Työn murros digitalisaation myötä ja etätyön yleistyessä herätti paljon keskustelua. Tämän nähtiin olevan keskeinen tulevaisuuden alue- ja yhdyskuntarakenteeseen vaikuttava tekijä.

Suurin osa työn murrokseen liittyvästä keskustelusta linkittyi joko muutoksiin ihmisten liikkumisessa, yhdyskuntarakenteen muutoksiin tai asumisen ja rakentamisen tarpeisiin, minkä vuoksi keskustelu on käsitelty yksityiskohtaisemmin näiden teemojen alla.

Alue- ja yhdyskuntarakenteen, saavutettavuus

Monikeskuksisen rakenteen nähtiin yleistyvän kaupungeissa ja sitä pidettiin tavoiteltavana. Tässä nähtiin mahdollisuuksia esimerkiksi eri keskusten erilaistumisessa, paikallisidentiteeteissä ja erilaisiin vetovoimatekijöihin keskittymisessä. Monikeskuksisesta rakenteesta on pidettävä kiinni etenkin keskisuurissa kaupungeissa, kuten Jyväskylässä ja Kuopiossa.

15 minuutin kaupunkia pidettiin tavoiteltavana. Sijoittamalla suurin osa peruspalveluista noin 15 minuutin matkan sisälle asuinalueista ihmiset taustaan katsomatta voivat saavuttaa ne turvallisesti ja kestävästi.

Työnteko saattaa muuttua entistä **paikkariippumattommaksi**, jolloin arvoalinnat sekä vapaa-ajan ihanteet määräävät asuinpaikan. Toisaalta kehityksessä on huomioitava monipaikkaisuuden mahdolliset negatiiviset ympäristövaikutukset ja vaikutukset alueelliseen eriarvoistumiseen.

Kaupungistumisen hidastumisen nähtiin vievän kahteen suuntaan. Joko suuret kaupungit kasvavat ja eriytyvät muusta maasta tai työn paikkariippumattomuus ja arvostusten muutos saa väestön jakaantumaan tasaisemmin. Oli kehitys minkä suuntaista tahansa, avainasemassa on resilienssi eli joustavuus nopeastikin muuttuvien trendien suhteen. Tähän liittyy myös keskustelu siitä, tulisiko kestävyystavoitteiden saavuttamiseksi sääntelyn olla entistä vahvempaa vai päinvastoin joustavampaa.

Kaavoituksen roolista käytiin keskustelua yhtäältä esimerkiksi asutokokojen vahvemmassa ohjaamisessa ja toisaalta eri alueiden hyvin eri tyyppisistä tarpeista kaavoittaa esimerkiksi alueita, jotka vetäisivät asukkaita muuttotappioalueilla. Lisääntyvä monipaikkaisuus ja yksilöllistyvät liikkumistarpeet onkin huomioitava jatkossa paremmin kaavoituksen ohjaamisessa.

Kysynnän ja tarjonnan epätasapaino keskustelutti monessa ryhmässä. Kysymys on työvoiman saataavuudesta ja houkuttelevuudesta sekä toisaalta asuntojen kysynnästä ja tarjonnasta. Joustavuus korostui usein puheenvuoroissa, joissa haluttiin paremmin tunnistaa erilaisten alueiden erilaiset tarpeet, esimerkiksi metropolialue, maakuntakeskukset ja taantuvat alueet.

Tietyillä alueilla **keskustojen hajaantuminen** koettiin ongelmaksi. Ratkaisuksi ehdotettiin määrätietoisempaa olemassa olevan rakennuskannan hyödyntämistä. Nämä tarpeet ja mahdollisuudet tulee määrittellä paikallisesti ja paikallisista tarpeista lähtien.

Yksi etätöön lisääntymisen huolenaihe oli **keskustojen näivettyminen** ja jääminen matkailun varaan. Mikäli työssäkävijöiden väheneminen vähentää myös keskustojen eloisuutta, niitä uhkaa myös matkailijoiden kiinnostuksen häviäminen. Tilojen uusio- ja monikäyttö nähtiin yhtenä mahdollisuutena hidastaa myös tätä kehitystä.

Yhdyskuntarakenteen tiivistäminen oli yksi keskeisistä rakenteeseen liittyvistä keskustelunaiheista. Tiivistäminen ei kuitenkaan yksinään riitä, vaan on myös edistettävä toiminnallista sekoittuneisuutta ja huomioitava viherrakenne, jolla on erityistä merkitystä ihmisten hyvinvointiin, ilmastonmuutokseen sopeutumiseen, luonnon monimuotoisuuteen ja ekosysteemipalveluihin.

Sekoittuneisuuden tavoitteena tulee olla toiminnoiltaan sekoittunut ja monipuolinen rakenne, jossa asuntojen lähellä on myös palveluja ja riittävästi lähiluontoa ja -vihreää sekä virkistysmahdollisuuksia.

Maaseudun elinvoimaisuuden ja sitä myötä kansallisen omavaraisuuden nähtiin nousseen poikkeuksellisen tärkeiksi Venäjän hyökättyä Ukrainaan ja kansainvälisen turvallisuustilanteen heikennyttyä. Biotalous tarjoaa pohjan maatalouden kiertotaloudelle, ja sen laajempaa näkemistä alueiden kehitystyössä toivottiin. Maaseudun parempi mukaan ottaminen suunnittelussa ja avarampi ajattelu nykyiseen asukas-pohjaan keskittymisen sijaan mahdollistaisi maaseudun kehittämismahdollisuuksia. Myös uudet teknologiat nähtiin tässä mahdollisuutena. Maaseutualueilla paikkariippumattomuus ja etätöön mahdollisuudet yhä varustelluilla vapaa-ajan asunnoilla johtavat ihmisten määrän vaihteluun eri ajankohtina ja vuodenaikoina, mikä tulisi ottaa nykyistä paremmin huomioon.

Aluerakenteen eriytymiskehitystä on lievennetty valtionosuuksien tasauksella ja tietoliikenneyhteyksillä. Samanaikaisesti valtion virastojen, tutkimuslaitosten, yliopistojen ja ammatillisten oppilaitosten keskittyminen ei ole tukenut aluerakenteen tasapainoista kehitystä.

Oppilaitosverkoston osalta erityisesti toisen asteen ammatillisen koulutuksen keskittyminen koettiin ongelmaksi.

Talous

Suomen **kestävyysvaje** haastaa merkittävät tarpeet investoida. Finanssikriisin jälkeen bruttokansantuote asukasta kohden ei ole juuri kasvanut, mikä näkyy säästöinä ja säästöpainena. Pitkäjänteinen päätöksenteko olisi silti tärkeää, jotta rakentaminen kestää kauas tulevaisuuteen. Vaikka kalliit liikenneyhteydet ovat houkuttelevia, nykyisellään kaikkeen ei välttämättä ole varaa, ja investointeja tulee priorisoida entistä tarkemmin.

Kansainvälinen kilpailukyky sekä talouden ja elinkeinoelämän muutokset vaikuttavat julkisiin investointeihin. Ne puolestaan vaikuttavat yhdessä elinkeinoelämän sijoittumispreferenssien kanssa yritysten investointeihin ja investointikykyyn.

Julkiset investoinnit infrastruktuuriin ovat keskeinen aluekehityksen mahdollistaja ja valtakunnallinen liikennejärjestelmän ja saavutettavuuden tae. Yhtenä Ukrainan kriisin uhkana nähtiin investointien keskittyminen Etelä- ja Länsi-Suomeen. Tällöin voi olla, että täytyy tehdä valintoja aluekehityksen painopisteistä kansallisen kilpailukyvyn tarpeiden ja koko maan kehittämisen välillä. Etätyöskentely ja energiajärjestelmän hajauttaminen voivat kuitenkin tuoda uudenlaisia mahdollisuuksia ratkaista syrjässä olevien yhdyskuntien resurssivajetta.

Vihreä siirtymä nähtiin mahdollisuutena ja jatkossa kaikkia investointeja ohjaavana periaatteena, jonka tarjoamia rahoitus- ja muita mahdollisuuksia ei vielä ole onnistuttu täysin hyödyntämään.

Väestökehitys ja maahanmuutto

Väestökehityksen trendit muuttuvat melko hitaasti ajoittaisista yllätyksistä huolimatta. Väestökehityksen pitkään trendiin koettiin tuskin olevan tulossa suurta muutosta, vaikka muuttoliike voikin heilauttaa trendiä hetkellisesti suuntaan tai toiseen. Suurimmiksi alue- ja yhdyskuntarakenteeseen vaikuttaviksi demografisiksi epävarmuustekijöiksi arvioitiin ikääntyneiden käyttäytyminen, maahanmuuton määrä ja maahanmuuttajien sijoittuminen.

Ikääntyminen on haaste, jonka ratkaisemiseksi tarvitaan muutakin kuin keskustelua maahanmuuton kasvattamisesta. Laadukas hoivatyö vaatii tiukkoja toimenpiteitä, joilla kyetään turvaamaan inhimillinen vanhuus turvallisessa ympäristössä. Investointeja on tehtävä harkiten supistuvilla alueilla, kun taas keskusta-alueiden palveluihin ja esteettömyyteen tarvitaan mittavia panostuksia.

Maahanmuuttajien keskittyminen nähtiin haasteena sekä segregaaation että osaamisen ja työvoiman keskittymisen kannalta. Useimmiten nuori maahanmuuttajaväestö keskittyy isoimpiin kaupunkeihin, eikä ole juuri valmis muuttamaan pienemmille paikkakunnille. Tosin jo muutamallakin nuorella työntekijällä voi olla iso merkitys syrjäalueilla. Alueiden erityispiirteitä tulisikin rohkeammin tuoda esille, jotta maahanmuuttajien sijoittumisen myös muualle kuin suuriin keskuksiin kasvaisi.

Keskeisenä haasteena koettiin myös se, osataanko maahanmuuton tuottama **monimuotoistuminen** ja esimerkiksi sen mahdollistama kansainvälistyminen uusien asukkaiden kontaktien myötä hyödyntää.

Julkisten palvelujen liiallinen **keskittyminen** väestön keskittymisen seurauksena koettiin ongelmaksi. Tätä tapahtuu niin kaupunkien sisällä kuin maaseudulla. Erilaiset etä- ja liikkuvat palvelut saattavat lieventää näitä vaikutuksia.

Ilmastopakolaisuus nähtiin potentiaalisesti merkittävänä haasteena, johon ei ole varauduttu riittävästi. Tämä haaste voi eskaloitua nopeastikin ilmaston lämmetessä.

Asuminen ja rakentaminen

Asumiseen liittyen eniten keskustelua herättivät edellä mainitut ikääntyminen, työn murroksen tuoma monipaikkaisuus sekä segregatio.

Ihmisten **asumispreferenssit** tulisi entistä paremmin ottaa huomioon asumiseen liittyvässä päätöksenteossa. Tämä voi tarkoittaa liian tiiviin ja yksipuolisen rakentamisen välttämistä. Palvelut eivät välttämättä pysy täydennysrakentamisen perässä, joka voi tuottaa eriarvoistumista.

Täydennysrakentamista tukeva maapolitiikka vaatisi vahvistamista. Kasvavilla kaupunkiseuduilla periaatteena tulisi olla kasvu sisäänpäin. Täydennysrakentamisella koettiin voitavan vaikuttaa myös segregatioon asuntokannan monipuolistuessa. Asuntojen kysyntä on siirtynyt suurempiin asuntoihin, johon vaikuttaa myös paikkariippumattomuus.

Alueiden ominaispiirteet ja ihmisläheisyys on otettava asumisen suunnittelussa aiempaa paremmin huomioon. Tämä tarkoittaa esimerkiksi asuin- ja elinympäristön ja rakentamisen laatua, viihtyisyyttä, turvallisuutta, esteettisyyttä, kohtaamispaikkoja, käveltävyyttä ja pyöräiltävyyttä, palvelujen saavutettavuutta ja ylipäänsä arjen sujuvuutta.

Asumisen tarpeet olisi syytä huomioida tiivistämisessä, jotta aluekeskuksista tulee monimuotoisia ja kiinnostavia. Nykyisellään keskustoista on liian vaikea löytää tilavia asuntoja, kun taas lähiöissä ja maaseudulla tilaa saattaa olla liiaksikin. Tiivistäminen voi kuitenkin pahimmillaan olla uhka elinympäristön laadulle.

Asuntotuotannolta toivottiin entistä enemmän monipuolisuutta ja asuntotarjonnan houkuttelevuutta. Asumistarpeet monipuolistuvat ja yksilöllistyvät niin monipaikkaisuuden, ikääntymisen kuin maahanmuuton myötä. Myös paikkariippumattomuus vaikuttaa asuntotarpeisiin.

Asuntojen kysyntä ja tarjonta eivät kohtaa valtakunnallisesti. **Asumiskustannukset** suurissa keskuksissa tuottavat vaikeuksia pienituloisille työntekijöille.

Asumisessa korostuvat tiivistämisen seurauksena entistä enemmän **yhteydet luontoon** ja laadukkaat, riittävät ja saavutettavat viheralueet.

Monipaikkaisuuden huomioiminen tarkoittaa etätyön myötä uudenlaisia tarpeita kodeissa ja muissa tiloissa. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi asuntojen **muuntojoustavuuden** kasvattamista.

Asumisen **laatutekijät** haluttiin vahvemmin MAL-sopimuksiin.

Rakentamisessa korostettiin vahvasti nykyisten rakennusten **uusiokäytön** mahdollisuuksien selvittämistä.

Palvelut

Palvelujen saatavuus liittyy keskeisesti alue- ja yhdyskuntarakenteeseen. Palveluja on käsitelty myös sitä koskevassa alaluvussa.

Kehittyvä **verkkokauppa** asettaa keskustojen elinvoimaisuudelle haasteita. Toisaalta etäpalvelut mahdollistavat asumisen etäämpänä fyysisistä palveluista ja muuttavat palveluverkkoa. Tässä on kuitenkin huolehdittava esimerkiksi ikääntyvien ja maahanmuuttajien palveluiden saavutettavuudesta.

Palvelut on pystyttävä **sijoittamaan** hyvälle paikalle, eikä esimerkiksi asuntorakentamisen tulisi estää sijoittamista. Fyysiset palvelut toimivat myös ihmisten ja asioiden kohtaamispaikkoina.

Hyvinvointialueiden nähtiin mahdollistavan palvelujen joustavamman saatavuuden yli kuntarajojen. Toisaalta hyvinvointialueet muuttavat kuntien roolia ja niiden tarjoamia palveluja. Esimerkiksi hyvinvointiin ja viherympäristöihin liittyvä päätöksenteko erkaantuu entisestään ja niiden välinen synergia heikentyy.

Keskustelua herätti myös se, pitäisikö **heikomman palvelutarjonnan alueille** muuttavien hyväksyä palvelujen vähäisyys, puuttuminen tai jopa niiden maksullisuus.

Luontoympäristö

Luonnon monimuotoisuuden ja lähiluonnon vaaliminen yhä **tiivistyvillä kaupunkiseuduilla** koettiin ongelmallisena.

Viherrakenteen osalta keskusteltiin riittävän ja laadukkaan viherverkoston kasvavasta merkityksestä kaupungeissa. Vaikutukset liittyvät erityisesti ilmastonmuutokseen sopeutumiseen esimerkiksi pienilmaston ja hulevesien hallinnan kautta sekä asuinalueiden viihtyisyyteen. Luontopohjaiset ratkaisut kuten hulevesikosteikat parantavat myös elinympäristön laatua ja viihtyisyyttä.

Viherverkoston suojelemiseksi ja kehittämiseksi kaupunkivihreä on huomioitava lähiympäristössä ja liitettävä entistä selkeämmäksi osaksi virkistysalueita.

Laajemmassa mittakaavassa viheralueita voi myös luoda ja katkenneita yhteyksiä ennallistaa ja näin parantaa **seudullista viherrakennetta**.

Rakentamisessa painotettiin olemassa olevan luonnon säilyttämistavoitetta, **luontokadon** ehkäisyä sekä kaupunkien viherryttämistä.

Maatalouden osalta **vesistökuormituksen** vähentämistä pidettiin edelleen akuuttina haasteena.

Energia

Energiamurros korostaa **uusiutuvia** energianlähteitä sekä **hajautettua** energiantuotantoa. Energian **jakeluverkostot** ja energian **hinnan muutokset** on otettava entistä joustavammin huomioon.

Tuulivoima tulee lisääntymään erityisesti länsirannikolla voimakkaasti. Tämä ei tule tapahtumaan täysin kitkattomasti, mutta esimerkiksi erilaiset hyvitysjärjestelmät paikallisille voivat olla yksi sujuvamman tuulivoimakaavoituksen nopeuttaja.

Vähäpäästöisen ja hajautetun energiantuotannon kasvaessa haasteina ovat esimerkiksi **kulttuuriympäristöjen** ja **maanpuolustuksen** tarpeet.

Sähkö- ja biokaasuautojen **latausverkostojen** kehittämistä pidettiin entistä tärkeämpänä.

Elinkeinot, osaaminen ja koulutus

Elinkeinojen kehittämiseen vaikuttavat erityisesti osaaminen sekä työelämän kehitys ja sen muuttuva luonne.

Osaamisintensiivisten työpaikkojen sijoittumiseen tulisi kiinnittää huomioita. Osaamiskeskittymiä ja -klustereita tulisi vahvistaa.

Myös laajemmin **elinkeinoalueiden** kehittämistä pidettiin tärkeänä. Tähän liittyy myös Suomen ja eri alueiden houkuttelevuus ja sitä myötä elinkeinojen ja työpaikkojen sijaintiratkaisut.

Työpaikkojen keskittyessä suurimpiin kaupunkeihin ja niiden lähialueelle, haasteena on osaavan **työvoiman saatavuus**. Etätömahdollisuudet parantavat tilannetta joiltain osin.

Ongelmana on myös työpaikkojen useimmiten **heikko saavutettavuus joukkoliikenteellä**, erityisesti töissä, joiden hoitaminen etätöinä on vaikeaa tai mahdotonta.

Joukkoliikennehankkeiden hidastuminen nähdään uhkana elinkeinorakenteen kehitykselle ja osaavan työvoiman saatavuudelle.

Venäjän vaikutukset **itäisen Suomen houkuttelevuuteen ja investointeihin** herätti paljon keskustelua. Tässä vaiheessa on vielä vaikea arvioida kaikkia vaikutuksia, mutta kehitystä tulee seurata tarkasti.

Yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja toisen asteen **koulutuksen sijoittuminen** herätti myös paljon keskustelua. Erityisesti toisen asteen koulutuksen keskittyminen nähtiin ongelmallisena, mikäli muuttavat nuoret jäävät opiskelupaikkakunnilleen.

Kiertotaloutta tulisi edistää nykyistä aktiivisemmin ja siirtyä sanoista tekoihin.

Elinkeinojen kehittämisessä **seudullinen yhteistyö** nähtiin tärkeänä ja liian vähän hyödynnettynä. Tavoitteena tulee olla siirtyä alueiden keskinäisestä kilpailusta yhteistyöhön.

Pääkaupunkiseudun kilpailukyvyn merkitystä koko Suomen elinkeinoelämän ja hyvinvoinnille täytyy muistaa.

Matkailu

Matkailun kehittäminen on tärkeää etenkin Lapin kannalta. Matkailun **epätasaisesti** kohtelemat alueet esimerkiksi tuottavat kuitenkin haasteita koko alueen kehittämiseksi.

Väestö moninkertaistuu paikoin kausittain ja tuo tärkeää elämää eri alueille, erityisesti pohjoiseen. Samalla olisi tärkeää panostaa autenttiseen luksusturismiin, jotta Lappi pysyy arvokkaana kohteena myös jatkossa.

Alueilla tulisikin valita halutaanko kehittää **luksus- vai massaturismia**. Matkailussa tulisi etsiä alueiden identiteettiin linkittyviä erityiskohteita, esimerkkinä nostettiin Tornionjokilaakson kylänauha molemmin puolin rajaa.

5. Yllätykset ja uudet asiat

”Jos edelliset strategiat kohdistuivat pelkkien kylien pelastamiseen, koetetaanko nyt auttaa kokonaisia kaupunkeja?”

Tässä luvussa peilataan vuoden 2022 työpajoissa nousseita ilmiöitä ja teemoja aiempiin kehityskuvatöihin. Luvussa reflektoidaan myös sitä, mitkä asiat jäivät vuoden 2022 kuvatyöpajoissa ennakoitua vähemmälle huomiolle.

Muutokset edellisten kehityskuvien teemoista ja ilmiöistä

Tarve toiminnalle: Aiemmat kehityskuvat ovat vältäneet asettamasta kiireellisiä tavoitteita, vaikka merkittävimmät Suomea kohtaavat ilmiöt, kuten ilmastonmuutos, luontokato, väestön ikääntyminen ja alueellinen eriytyminen, ovat olleet vuosikymmeniä tiedossa. Sama kiireettömyys voi tuskin jatkua ennaltaan, sillä niin Suomen hallitus kuin EU vaativat suunnattomia muutoksia maankäytön käytäntöihin jo seuraavan vuosikymmenen aikana. Samaan aikaan tilaisuuksissa tuli esille, että Suomen laajuisessa pitkien etäisyyksien maassa muutoksien pitää huomioida alueelliset eroavaisuudet voimavaroissa ja omaleimaisuudessa. Toiminnan pitää siis olla sekä absoluuttisesti mittaavaa laajuudeltaan, mutta myös laadukasta ja yksityiskohtaista paikallisella tasolla.

Varautuminen kriiseihin: Tilannekuva on muuttunut arvaamattomaksi globaalien kriisien myötä. Alue- ja yhdyskuntarakenteen pitää taata alueiden pärjääminen myös pahimman mahdollisen iskiessä, sillä edes pandemioita tai sotia on mahdotonta täysin poissulkea tulevaisuudelta. Suomi on maantieteensä vuoksi hiukan kuin saari, joka tarvitsee joustavat ja johdonmukaiset strategiat erilaisia poikkeustiloja varten. Toimenpiteet huomattavia resursseja vaativille kaupunkiseuduille eroavat huomattavasti verrattain omavaraisen maaseudun strategioista. Poikkeustilojen keskellä yhteiskunnan heikoimpien tarpeet vaativat erityistä huolta, sillä hyväosaisilla on parhaat keinot joustaa vaikeuksien edessä.

Uhkien lisääntyminen: Vuoden 2015 Aluerakenteen ja liikennejärjestelmän kehityskuva painotti etenkin Suomen merkittäviä mahdollisuuksia vuodelle 2050. Samanaikaisesti pohdinta riskeistä ja uhkista jäi vähemmälle huomiolle, mikä saattaa kuvastaa merkittävää muutosta viime vuosien ajattelussa. Usko tulevaisuuteen on tärkeää pohtiessa tavoiteltavaa suuntaa, mutta samalla pitää tunnistaa vaaralliset kehityskulut, jotka uhkaavat alueiden hyvinvointia ja kestävyyttä. Lukuisat ilmiöt, kuten kaupungistuminen, ikääntyminen, ilmaston lämpeneminen, maahanmuutto, digitalisaatio ja energiamurros, vaativat uudenlaisia strategioita uhkakuvien hillitsemiseksi. Alueet joutuvat väistämättä kulkemaan monien epämurkavien haasteiden läpi, mikä vaatii kykyä luovuuteen ja kokeileviin ratkaisuihin.

Supistumisen hallitseminen: Tilaisuuksissa nousi toistuvasti esille tarve ajatella kehitystä myös muiden kuin kasvualueiden näkökulmasta. Suomen väestö ikääntyy vauhdilla, joka asettaa suunnattomia haasteita jopa suurille kaupungeille maahanmuutosta huolimatta. Supistuvat kunnat eivät ole tyhjennässä kokonaan, joten ne vaativat pitkäjänteisiä ja joustavia ratkaisuja tuekseen. Ennen kaikkea niiden omaleimaisuus on tunnistettava toimivien strategioiden luomiseksi.

Kaupunkikeskustan, kaupunkiseudun ja maaseudun vuorovaikutus: Edellisissä kehityskuvissa erilaisilla alueilla on mainittu rooleja ja tehtäviä, mutta niiden välisen vuorovaikutuksen kuvaus on jäänyt vajavaiseksi. Pandemia herätti kasvavat kaupungit kautta maailman pohtimaan keskustojensa tulevaisuutta, kun suuri osa ihmisistä muutti ainakin hetkellisesti kaupunkien liepeille etätyöskentelemään. Juuri kaupunkien reunamien kehitys on ollut maankäytöltään hyvin tuhlailtavaa ja kestämatöntä viime vuosikymmenten aikana, vaikka parhaimmillaan reuna-alueilla yhdistyy erinomaisesti sekä kaupunkien

palvelujen ja luonnon rauhan hyvät puolet. Reuna-alueiden viheralueet ovat myös hyvin arvokkaita koko seudun kestävyydelle ja monimuotoisuudelle. Kaupunkien ja seutualueiden vuorovaikutus vaatii entistä tiukempaa yhteistyötä alueiden kuntien välillä sopivien ratkaisujen löytämiseksi niin suojelun kuin kasvun näkökulmasta.

Vähälle huomiolle jääneet asiat

Kiertotalous. Kiertotaloudesta keskusteltiin työpajoissa jonkin verran, mutta useimmiten varsin abstraktilla tasolla. Käytännöllisempänä kiertotalouteen liittyvänä teemana työpajoissa toistui tilojen uusiokäyttöä sekä ylipäänsä nykyisen rakenteen parempi hyödyntäminen.

Luontokato. Vaikka luontoon liittyvät asiat nousivat työpajoissa keskusteluun, niitä käsiteltiin useimmiten osana asumista, virkistystä tai viihtyisää ympäristöä. Suojelusta ylipäänsä keskusteltiin kuitenkin jonkin verran esimerkiksi osana erilaisia resurssienkäytön konflikteja.

Hallinto. Työpajoissa erilaiset valtakunnalliseen, alueelliseen tai paikalliseen hallintoon liittyvät uudet avaukset tai toisaalta myöskään kritiikki ei noussut keskusteluun. Vaikka keskustelua käytiin paljon alueiden erityispiirteiden huomioimisesta ja räätälöidymmästä ohjauksesta, keskustelua esimerkiksi nykyistä hajautetumman tai keskusjohtoisemman hallinnan välillä ei juuri käyty.

Työpajoihin osallistuneet tahot

ARA, Energiategollisuus ry, Espoon kaupunki, Etelä-Karjalan liitto, Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus, Etelä-Pohjanmaan liitto, Etelä-Savon maakuntaliitto, Forssan kaupunki, Haapaveden kaupunki, Hattulan kunta, Helsingin seudun kauppakamari, HSL, Hämeen ELY-keskus, Hämeen liitto, Hämeenlinnan kaupunki, Iisalmen kaupunki, Jyväskylän kaupunki, Jämsän kaupunki, Järvi-Saimaan Palvelut Oy, Kaarinan kaupunki, Kainuun ELY-keskus, Kainuun liitto, Karkkilan kaupunki, Kempeleen kunta, Keski-Suomen ELY-keskus, Keski-Suomen liitto, Keuruun kaupunki, Kuopion kaupunki, Kymenlaakson liitto, Lahden kaupunki, Lapin ELY-keskus, Lapin liitto, Leader Ravakka, Liedon kunta, Liikenne- ja viestintävirasto Traficom, Limingan kunta, Linea konsultit Oy, Loimaan kunta, Luonnonvarakeskus, Liikenne- ja viestintäministeriö, Maa- ja metsätalousministeriö, Maanmittauslaitos, Maaseutukehitys ry, MAL-verkosto, Muhoksen kunta, Muuramen kunta, Naantalin kaupunki, Navico Oy, Nokian kaupunki, Opetus- ja kulttuuriministeriö, Oulun kaupunki, Oulun yliopisto, Paikallisliikenneliitto, Paimio, Parainen, Petäjäveden kunta, Pirkanmaan liitto, Pohjanmaan liitto, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, Pohjois-Pohjanmaan liitto, Pohjois-Savon liitto, Rakennusteollisuus RT ry, Rakli ry, Ruskon kunta, SAK ry, Salo, Seinäjoen kaupunki, Somero, Suomen kasvukäytävä, Suomen Kuntaliitto ry, Suomen luonnonsuojeluliitto, Sweco, Sweco Infra & Rail Oy, Tampereen kaupunki, Turun kaupunki, Turun yliopisto, Tyrnävän kunta, Työ- ja elinkeinoministeriö, UEF - SPATIA, Uudenmaan ELY-keskus, Uudenmaan liitto, Uusikaupunki, Valonia, Vantaan kaupunki, Varsinais-Suomen ELY-keskus, Varsinais-Suomen liitto, Valtiovarainministeriö, Väylävirasto